

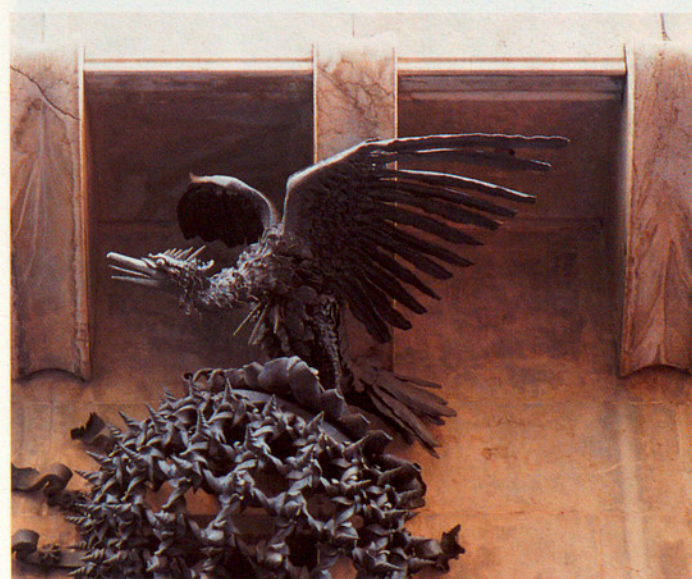
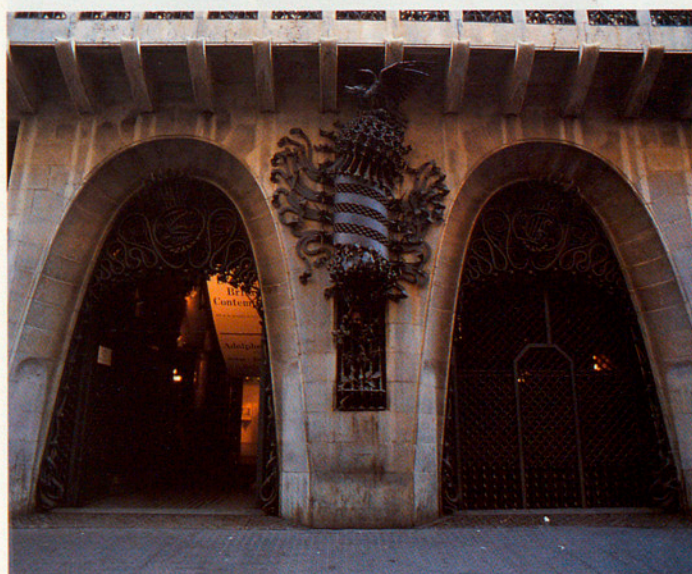
XAVIER GASSIÓ

EL PRIMER CENTENARI DEL PALAU GÜELL

La segona meitat del segle passat fou un període de grans canvis polítics, socials i culturals a Catalunya. El poder rural i agrari deixava pas —de forma forçada— al nou poder industrial, urbà i progressista. L'explosió demogràfica enderrocà les muralles de Barcelona tot generant una activitat frenètica en el terreny de la construcció. Aparegueren grans figures de l'arquitectura. Elies Rogent construï la Universitat, Josep Oriol Mestres reconstruïa el Teatre del Liceu mentre que Antoni Rovira deixava perplexos els barcelonins amb l'estructura de ferro del Mercat de San Antoni, i el projecte d'Ildefons Cerdà (presentat l'any 1859) sobre l'Eixample de Barcelona —amb la seva proposta d'unir el nucli antic amb els pobles del rodal amb traçats rectilinis sense concessions jeràrquiques— començà a desenvolupar-se i a canviar l'aspecte general de la ciutat. Edificis de diverses plantes, en què conviuen burgesos, obrers i menestrals i —en ocasions— vertaders palauets, donaren forma al traçat urbà de l'Eixample.

L'11 de febrer de 1873 es proclamà la primera República. El 3 de gener de l'any següent, el cop d'Estat del general Pavía posava fi a aquella experiència, i l'any 1875 es reinstaurava la monarquia. La burgesia visqué un període de gran prosperitat que es traslluí en un major lluïment de la nova riquesa i un gran interès en els nous moviments artístics que llavors inundaven Europa. La consolidació social reclamava especialment de disposar d'una casa que estigués a l'altura de la nova situació, fet pel qual l'arquitectura tingué un gran auge, fins a esdevenir el punt d'arrencada del moviment modernista català.

És enmig d'aquest ambient que Gaudí (1852-1926) inicià els seus estudis a l'Escola Provincial d'Arquitectura de Barcelona, estudis que el conduïrien a tre-

ballar en alguns projectes que han assolit fama mundial.

El vianant i el turista distret que passeja pel carrer Nou de la Rambla es poden sorprendre de trobar, entre velles tendes i atrotinats cines «porno», un original palau amb una més original façana, obra de l'universal Gaudí.

Fa un segle, el novembre de 1886, el llavors jove arquitecte Gaudí obtingué el permís d'obres per poder edificar un annex a la residència dels comtes de Güell al costat de la Rambla, que, tot comunicant-se, a través de patis interiors, tingués la seva entrada principal pel carrer del Conde del Asalto (que oficialment es va dir així fins a l'any 1978 en honor al capità general de la regió militar i comte del Asalto, que el va fer obrir amb la finalitat de poder comunicar la Rambla amb els primers pendents de Montjuïc).

La qualitat de l'obra de Gaudí va permetre que l'annex esdevingués la part més important de la residència dels comtes, fins al punt que, més endavant, es convertí en palau autònom, en el qual la família Güell sovint celebrava festes, donava concerts i àdhuc, en la capella situada a la planta noble del palau, se celebren actes litúrgics.

Malgrat que l'any 1888 és la data gravada a la façana del palau, no fou fins l'any 1890 que se'n realitzaren els darrers detalls i es finalitzà la decoració del nou edifici, que fou donat a conèixer, públicament, en el decurs de l'any 1891.

La Ilustración Hispano-Americana publicà un elogiós article, amb dues pàgines senceres de gravats, en què es descrivia l'edifici com una «robusta construcción cuya original arquitectura surge como algo completamente nuevo jamás visto anteriormente en esta ciudad». No obstant això, no se cita el nom de l'arquitecte. Mesos més tard, en un reportatge més extens, la publicació situa el nom de Gaudí al mateix nivell que el de Domènech i Montaner en citar-los com a líders de la nova arquitectura. Gaudí no era conegut pel públic, i el palau Güell fou el primer edifici en el qual deixà l'empremta de la seva extraordinària personalitat. L'edifici consta de sis plantes començant per la subterrània, que servia com a establen i a la qual s'accedia a través d'una suau rampa, utilitzada pels cavalls, i una altra de més pronunciada, que era utilitzada pel servei. Ambdues rampes, de forma espiral, giren entorn d'unes potents columnes fungiformes de totxo.

La planta baixa, amb 6,7 m d'altura total, disposa d'un entresol de 2,7 m d'alçada en tota la seva superfície. L'accés des del carrer s'efectua a través d'una doble porta formada per dos arcs amb un enginyós sistema de ferratges fixos i mòbils que permeten la visió del carrer des del vestíbul sense que, des de fora, es pugui observar l'interior.

Un fantàstic treball de ferro forjat situat entre les

dues portes simbolitza l'escut d'armes de Catalunya sobre un cilindre coronat per una àliga, que té, en la seva base, unes boniques i complicades flors.

A l'interior de la planta baixa, s'hi troben forjats de naturalesa similar que fan conjunt amb les parets i les columnes de marbre polit gris.

L'escala principal es troba centrada en relació amb els dos vestíbuls i precisament al seu darrere, a les cotxeres, s'inicien les rampes a través de les quals s'accedeix al soterrani. L'escala condueix a un entresol destinat als diferents serveis administratius i a una sala d'espera, de la qual arrenca una altra escala que ens porta a la planta noble.

Una de les primeres coses que ens crida l'atenció són els complicats i sumptuosos enteixinats de fusta que cobreixen els sostres de les diverses dependències que es distribueixen entorn de l'espai central, que és conformat pel saló principal i que esdevé el vertader cor del palau, amb un total de nou metres quadrats de superfície i 17,5 m d'alçada, que és coronat per una curiosa cúpula parabòlica perforada amb la finalitat de rebre llum provinent de l'exterior. El saló guarda la capella privada de la família Güell, igual com l'orgue que fou centre de moltes vetllades musicals a càrrec de la filla del comte. També es troba en aquesta peça l'escala amb barana de fusta d'estil àrab, presidida per un bust, originalment del pare del comte Güell. Sobre la planta noble, hom pot trobar-hi els dormitoris de la família amb els seus serveis sanitaris corresponents. Damunt aquests, els onze dormitoris del servei, les piques de rentar roba i la cuina.

Al palau hi ha una bona quantitat i varietat de columnes que es troben repartides arreu. En la part noble, hom pot descobrir-hi un total de 127 columnes de quaranta tipus diferents. Moltes estan construïdes amb marbre de Garraf i inspirades en les columnes del palau de l'Alhambra. En els seus capitells es poden observar treballs en ferro forjat i, en alguns casos, les inicials de la família amb la complicada cal·ligrafia gaudiniana.

Les xemeneies i ventiladors foren, per Gaudí, un fantàstic punt final dels seus edificis. Talment un misteriós bosc de pedra, ciment i rajoles, les formes de les xemeneies evoquen les d'alguns elements de la naturalesa dels quals Gaudí treia gran part de la seva inspiració creativa. La particular situació del palau fa impossible que les 18 xemeneies del terrat puguin ser vistes del carrer estant, com tampoc no pot ser observat l'enorme con central de pedra que amb els seus 15 m cobreix la cúpula del saló principal i que és coronat per una composició d'una rata-pinyada amb les seves ales desplegadas entre una creu i una esfera amb puntes que assenyalen els quatre punts cardinals. El conjunt fou descrit en *La Ilustración Hispano-Americana* (1-2-1891) així: «... de la cúspide de la cúpula emerge el vigilante murciélag que, desde los tiempos de Jai-

me el Conquistador, ha protegido las armas de Cataluña con sus alas: éste es el símbolo del poderoso espíritu de esta tierra, dando vida a esta inmensa montaña de piedra».

Gaudí, atent a l'origen italià de la mare de la seva clienta, concebé un edifici en el qual era evocat l'estil d'un palauet venecià, malgrat que hi introduí elements àrabs i bizantins tot creant una certa atmosfera medieval pròpia de les concepcions romàntiques i de l'època. El tenebrisme dels diferents ambients, molt lligat a l'esperit místic de l'arquitecte, atorga al palau una àura melancònica i «deliciosament» depressiva.

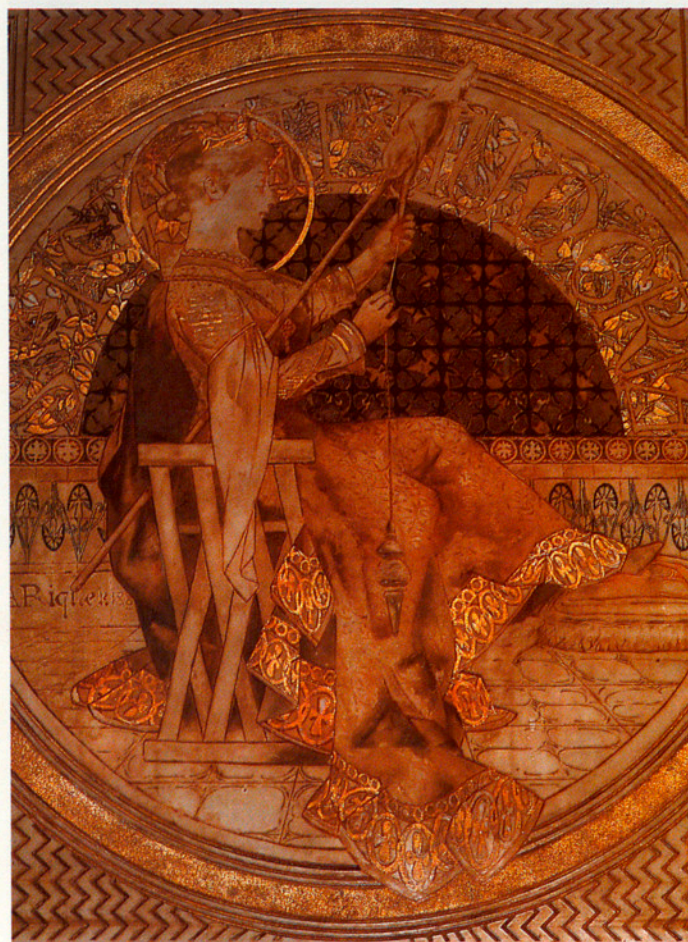
El palau Güell no fou comprès ni acceptat sense reserves pels barcelonins de 1890, que estaven poc acostumats a construccions urbanes tan especials. Avui sabem que el palau Güell fou el primer pas en ferm en l'evolució posterior de l'estil de Gaudí.

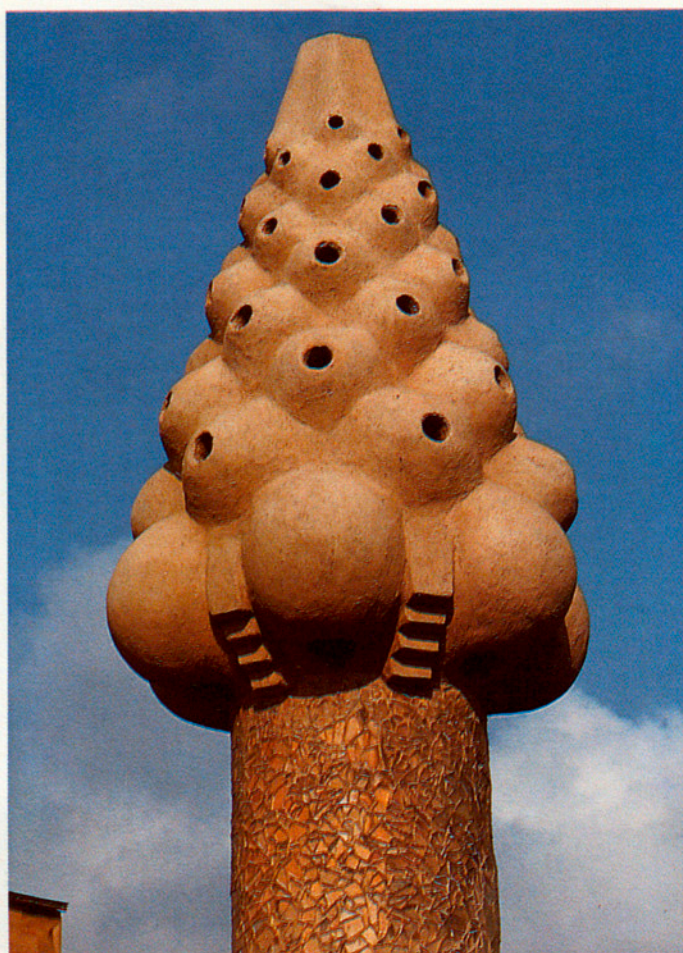
El comte Güell sabé reconèixer el geni de l'arquitecte i diposità en ell la seva confiança i els seus diners. Aquest fet va portar determinades satisfaccions a la vida del comte, però de forma fonamental serví per a la immortalització del seu nom, que es troba lligat, de forma inseparable, a l'obra de Gaudí, que potser, sense el mecenatge de Güell, no hauria pogut deixar-nos un llegat arquitectònic de tant valor com el que ens ha arribat fins als nostres dies.

Els Güell eren una família barcelonina d'origen pagès que provenia de Torredembarra, indret on residia —l'any 1558— Gabriel Güell, l'avantpassat més llunyà conegut. Pau Güell i Roig, el seu rebesnét, va passar a l'illa de Santo Domingo a la recerca de fortuna i s'hi féu ric, malgrat que les revoltes el deixaren sense ni cinc i que tornà a Catalunya pobre. El seu fill, Joan Güell i Ferrer, tornà a intentar l'aventura americana i l'any 1818 se n'anà a Cuba, on formà una societat mercantil amb la qual es féu ric. L'any 1836 tornà a Barcelona i el 1840 instal·là una modesta fàbrica de teixits a Martorell i una altra de filats, on, posteriorment, fou construïda la Colònia Güell.

La seva habilitat amb els negocis i la seva intensa activitat política i social, intervenint en la defensa dels interessos espanyols a Amèrica, com a diputat a Corts per Barcelona, regidor, senador i fundador de nombroses associacions, contribuï a convertir-lo en una figura popular i molt influent. Fruit del seu matrimoni amb Francesca Bacigalupi, filla d'una família genovesa, en nasqué Eusebi Güell i Bacigalupi (1846-1918).

Nascut al bell mig d'un context social benestant i d'influència política i cultural, Eusebi Güell es revelà com un jove estudiós i sensible. Fins a la mort del seu pare va estudiar mecànica, economia política, dret i ciències aplicades a Barcelona, França i la Gran Bretanya. Als 26 anys heretà una gran fortuna familiar, com també la responsabilitat dels negocis paternals. Les seves encertades decisions financeres va fer augmentar

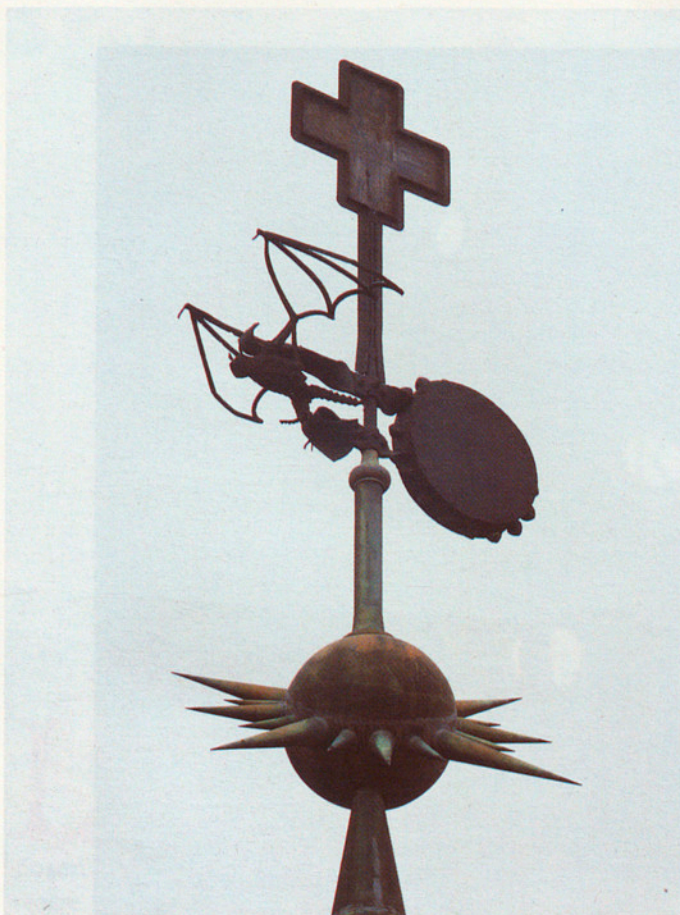

de manera considerable tant la seva riquesa com el patrimoni. Va crear la fàbrica tèxtil de la Colònia Güell i diverses fàbriques de ciment Asland i fomentà l'agricultura i la indústria arreu de Catalunya. El seu interès per les arts el decidí a fer de mecenas d'alguns artistes de l'època. A més a més de Gaudí, el seu principal protegit i font constant de nombroses despeses que feien desesperar el seu administrador, van gaudir de la protecció del comte el pintor Aleix Clapés, autor de les pintures de la porta del saló del palau Güell i els frescos de la façana, avui desapareguts; els forjadors de ferro Onyós i Gabarró, el músic Garcia Robles, els poetes Lopez-Picó i Campamar, el novel·lista Pin i Soler, etc. Antoni Gaudí el considerava l'aristòcrata ideal: actiu, generós, paternal amb els seus subordinats i amb un alt nivell de sensibilitat artística.

La lluita de classes havia fet la seva aparició a Catalunya després de mig segle de revoltes i guerra. Gaudí, tot considerant l'origen modest dels Güell, veia en la figura del comte la solució racional als problemes socio-econòmics que sotraguejaven el país: el treballador que supera la seva condició i el patró que sap ser amic dels seus obrers, força contraposades a les típiques actuacions burgeses que Gaudí volia combatre.

Quan el 1918 li fou concedit el comtat de Güell, Gaudí en va dissenyar l'escut d'armes. A la part esquerra hi va posar un mussol damunt una lluna en

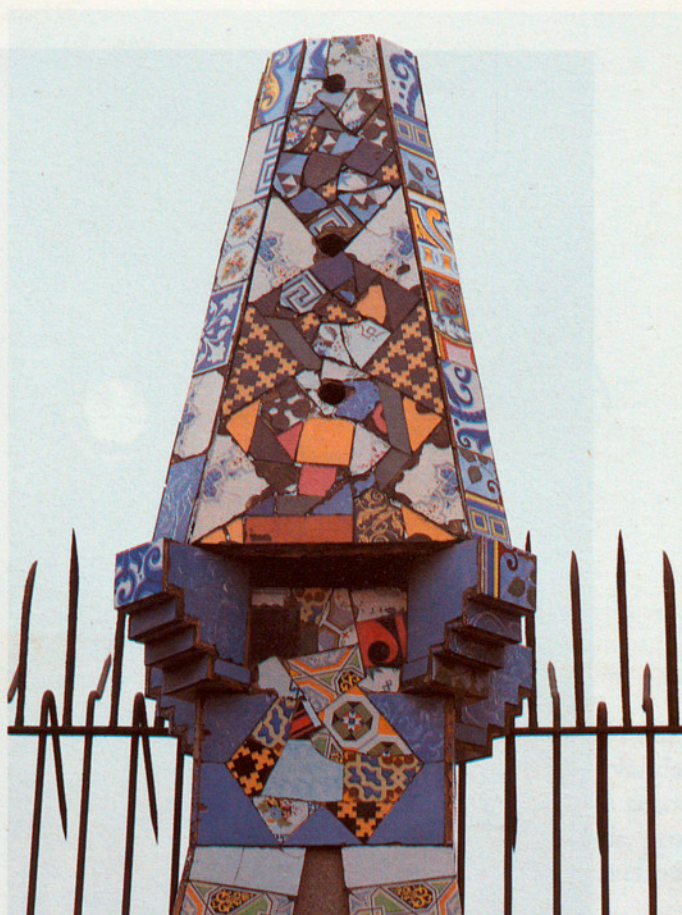

quart creixent com a símbol de prudència i saviesa amb la frase «Hoy señor», i a la dreta, un colom damunt una roda d'engranatge amb la frase «Ayer pastor». Ambdues assenyalaven la intenció d'unir treball i noblesa.

A la seva mort, el palau va passar a mans de la seva filla Mercè de Güell i López. Durant la Guerra Civil el palau fou confiscat i convertit en una txeca i, havent acabat l'enfrontament bèl·lic, fou restituit a la seva propietària. L'any 1945 la senyora Güell va cedir l'edifici a la Diputació amb la condició que no fos enderrocat ni transformat a canvi d'una pensió vitalícia.

Aquell mateix any la comissió gestora de la Diputació de Barcelona va prendre l'acord d'instal·lar-hi l'Institut del Teatre i el seu museu, fins aleshores establerts en condicions precàries. Els records de Frederic Soler (Pitarra), la reconstrucció del despatx d'Àngel Guimerà, els vestuaris d'Enric Borràs, a més a més de l'abundós material escenogràfic del llegat de Soler i Rovirosa, amb més de dos-cents teatrins, les creacions d'Adrià Gual, el llegat d'Apelles Mestres i una llarga col·lecció van trobar un marc adequat d'exposició i conservació.

El fet que aquestes institucions culturals s'instal·lessin al palau, amb la seva pròpia vitalitat interna i la seva projecció a l'exterior, va beneficiar el palau revifant-ne els projectes de restauració i convertint-lo en

un centre cultural que fa de lligam entre l'interès per les activitats que s'hi fan amb el del mateix espai on tenen lloc.

Cal assenyalar que fins al dia 18 d'octubre passat al palau Güell ha tingut lloc una mostra d'importants impresos de teatre castellà del *Siglo de Oro* (xvi i xvii) que pertanyen al fons documental de l'Institut del Teatre. Al mateix temps que tenia lloc aquesta exposició, se'n feia una altra de resum de la temporada teatral 1985-1986 a Barcelona, que ha restat oberta fins al 15 de novembre per ser substituïda al seu torn per una mostra commemorativa dels deu anys del Teatre Lliure.

Així mateix i per tal de celebrar el centenari de la construcció del palau Güell, el Museu del Teatre iniciarà un programa d'actes que tindran com a protagonista el mateix edifici, per descobrir-lo i popularitzar-lo entre els barcelonins i visitants. A més a més d'una original visita-recorregut-espectacle per les dependències del palau, s'organitzaran concerts i diverses conferències. L'obra de Gaudí, reconeguda i admirada internacionalment, ha estat inclosa per la UNESCO en la llista del Patrimoni de la Humanitat. I el palau Güell és un element d'aquest patrimoni que per la seva proximitat mereix ser visitat més sovint que no fem.

XAVIER GASSIÓ
Periodista i fotògraf

EL BALCÓN, J. Genet. Direcció: Lluís Pasqual

